

Ewa Pętecka*

POSZUKIWANIE I ODKRYWANIE PORZĄDKU

SEARCH AND DISCOVER OF ORDER

Dorobek tak Le Corbusiera, jak i współczesnych architektów, daleki jest od wzorców architektury klasycznej, choć jej reguły zawsze były obecne. Rozumiany w ten sposób traktat Witruwiusza zachowuje swą ponadczasową wartość.

Słowa kluczowe: traktaty architektoniczne, porządki architektoniczne

The work of either Le Corbusier or contemporary architects is far from models of classical architecture, but its rules have always been present. Considered this way, the Vitruvian treaty has permanent, timeless and still current value.

Keywords: architectural treaties, architectural orders

Osiągnięcia świata antycznego zachwycają. Teoria architektury opisana przez Witruwiusza w traktacie *De architectura libri X*, wciąż budzi żywe zainteresowanie wśród architektów, historyków, badaczy, a dzieło Witruwiusza wciąż zmusza do myślenia.

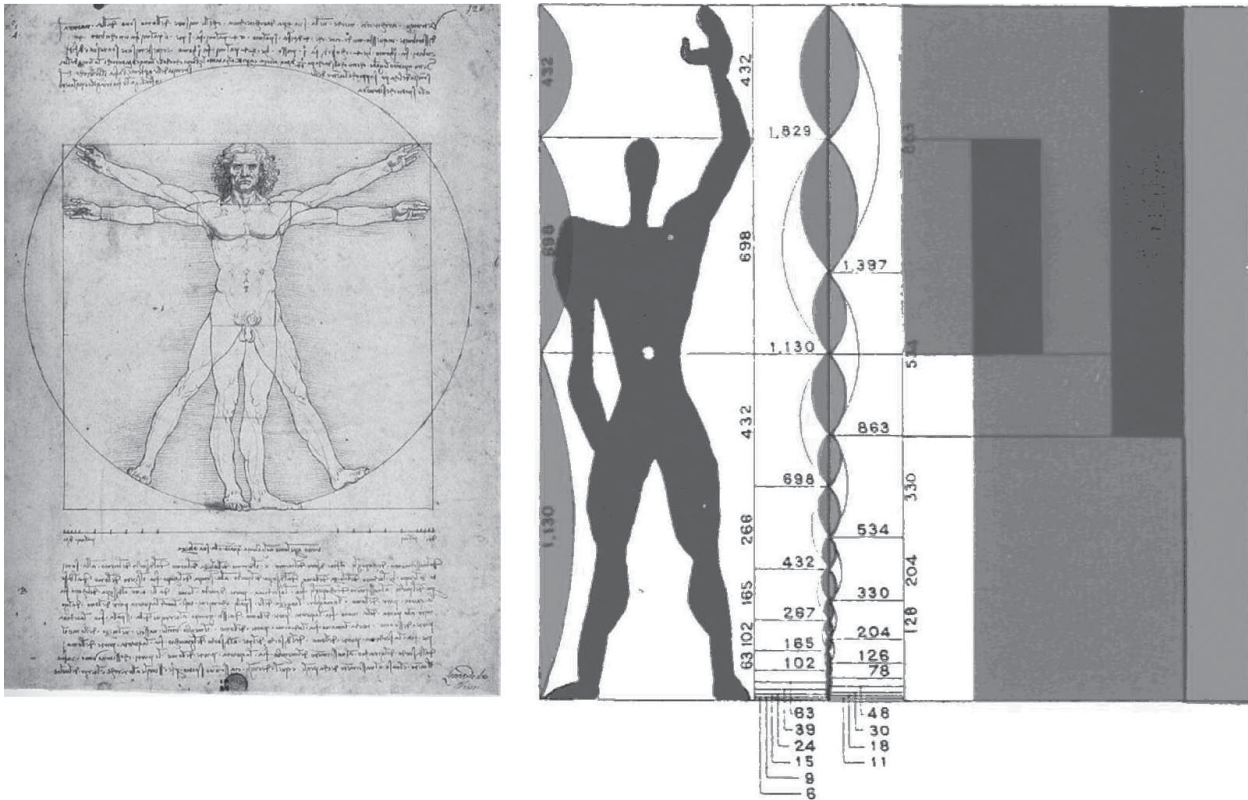
Dzieło nadal pozostaje najważniejszą pracą źródłową o architekturze klasycznej. Jak twierdzi B. Shmidt: *mimo dwóch tysiącleci, jakie nas dzielą od czasów Witruwiusza, usankcjonowana przez niego nieśmiertelna triada – utilitas, firmitas, venustas – nie przestała być klasycznym fundamentem nauki i praktyki architektonicznej. Trudno bowiem wyzbyć się cech użyteczności, celowości, ekonomiczności, racjonalności, trwałości i wreszcie – urody, „wdzięcznego pozoru”, które warunkują powstanie rzetelnego dzieła architektury. W dobie modernizmu nawet sławne „pięć punktów” Le Corbusiera, czy „szesnaście punktów” Van Doesburga nie oderwało się od witruwiańskich ordinatio, dispositio*

i specyficznym przez Witruwiusza pojmowanej symetrii, która oznaczała harmonijną zgodność i współzależność elementów budowli, a nie ich zwierciadlane odbicie w stosunku do przyjętej osi [1].

Już w świecie starożytnym rozumiano, iż w powstawaniu dzieła architektonicznego nie ma miejsca na przypadkowość i starano się określić reguły i zasady, którym powinna odpowiadać forma architektoniczna. Palladio, przypominając po wiekach Witruwiusza, powołuje się na jego traktat: *Kompozycja budowli opiera się na symetrii, której teorię architekt jak najdokładniej musi znać. Ta jednak wywodzi się z proporcji, którą Grecy nazywają analogią. Proporcja jest harmonią odpowiednich części i całości dzieła z czego wynika prawo symetrii [2].*

Witruwiusz przekazuje nam to, co w architekturze starożytnej najpiękniejsze i najważniejsze. Poznajemy proporcje i zasady kształtowania najważniejszego

* Pętecka Ewa, mgr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

elementu konstrukcyjnego – kolumny. Opisując w greckich budowlach sakralnych porządku architektoniczne: dorycki, joński, koryncki, przekazuje nam wiedzę na temat ich proporcji oraz reguł rządzących nimi. To właśnie wywody o proporcjach, które Witruwiusz nazywa *eurythmia* i modułach – czyli o sposobach osiągnięcia piękna, są najważniejsze dla praktyków i teoretyków architektury najważniejszą.

Ponieważ w historii architektury przede wszystkim proporcje i harmonia decydowały o pięknie dzieła, znalezienie i sformułowanie uzasadnionych rozumowo zasad proporcji zawsze pasjonowało architektów. Witruwiusz przedstawia ludzkie ciało jako przykład

dobrych proporcji i ustanawia moduł: wysokość głowy mierzona od brody do nasady włosów mieści się dziesięciokrotnie w wysokości dobrze zbudowanego mężczyzny. W okresie renesansu proporcjami ludzkiego ciała zajmowali się Leonardo da Vinci, Albrecht Dürer, a w architekturze współczesnej moduł oparty na proporcjach człowieka opracował Le Corbusier, także we współczesnym projektowaniu moduł stanowi często stosowaną zasadę organizacji przestrzeni. Jak pisze Piotr Biegański we wstępie do wydania z 1956 roku: *traktat Witruwiusza staje się drogowskazem i źródłem inspiracji dla wszystkich badaczy teorii architektury czasów nowożytnych*. W ślad za Witru-

wieszem w I poł. XVI wieku, Andrea Palladio autor traktatu *O pięciu porządkach w architekturze (Regola delli cinque ordini d'Architettura, 1562)* wraz z innymi teoretykami włoskiego oświecenia: Albertim, Serią, Vignolą, również próbują ustalić proporcje kolumny, która staje się przedmiotem ich wnikliwych studiów.

Charakteryzując współczesne tendencje w architekturze Bolesław Szmidt pisze: *żyjemy w epoce paradoksalnej gonitwy za absolutną niezależnością poszukiwań artystycznych, w ślad za wyzbywaniem się z lekkim sercem wszelkich założeń dogmatycznych(...) równocześnie zmuszeni jesteśmy respektować wszelkie realia codzienności* [3]. Dzisiaj architekturę charakteryzuje wielorakość konwencji, nurtów, poszukiwań. Współczesna architektura prawie całkiem uległa wpływom rozwoju technicznego. Jednak od czasów starożytnych, istnieje w kulturze europejskiej tzw. konwencja klasyczna, charakteryzująca się poszukiwaniem symetrii, układów osiowych, stosowaniem w architekturze określonych porządków architektonicznych, jednorodnej konstrukcji, modułu. Termin *klasyczny* pochodzi od słowa *clasicus*, który oznacza: wzorowy, pierwszorzędny, doskonały. Za taki

właśnie doskonały wzór uznano sztukę antyku i na długie wieki określiła ona kryteria piękna i poprawności w kręgu kultury europejskiej. To co w dziedzinie sztuki stworzyli starożytni Grecy i Rzymianie jest *klasyczne*, a więc doskonałe w formie, oparte na module i prostocie rytmu. Le Corbusier i inni współcześni architekci dalecy byli od wzorów klasyki starożytnej, ale w swoich dziełach kierowali się jej zasadami. I w takim rozumieniu dzieło Witruwiusza posiada wartości trwałe, ponadczasowe również i dzisiaj.

Zdaniem M. Misiągiewicz *przestrzeń nowoczesnej architektury jest jednocześnie konstruowana i dekonstruowana, zdarzają się w niej nieoczekiwane sąsiedztwa form, metafory stają się dosłownością, fikcje wkraczają w realność. Żadne układy przeciwstawne jak wydaje się nie roszczą już sobie prawa do budowania systematyzującego mianownika. Ów nieporządek można uznać za szczególny przypadek porządku* [4]. Fakt że dzisiaj nie ma ścisłych reguł nie oznacza, że współczesna architektura nie podąża śladami prostszego świata uporządkowanej hierarchii a pewne preferencje estetyczne pozostają aktualne pomimo upływu czasu.

PRZYPISY

- [1] B. Szmidt, *Ład przestrzeni*, PIW, Warszawa 1981.
 [2] A. Palladio, *Cztery księgi o architekturze*, PWN, Warszawa 1955
 [3] B. Szmidt, *op.cit.*
 [4] M. Misiągiewicz, *Meandry zadziwiania w architekturze nowoczesnej*, Zeszyty Katedry Architektury Mieszkaniowej IPA WA PK, Kraków 2007.

BIBLIOGRAFIA

Misiągiewicz M., *Architektoniczna geometria*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005.

Kozłowski D., Misiągiewicz M., *Definiowanie Przestrzeni Architektonicznej – Co z tym pięknem architektury współczesnej?* Międzynarodowa Konferencja Naukowa, IPA WA PK, Kraków 2007.
 Pretekst. Zeszyty Katedry Architektury Mieszkaniowej IPA WA PK, Kraków 2004.
 Witruwiusz, *O architekturze ksiąg dziesięć*, Warszawa 1987.
 Palladio A., *Cztery księgi o architekturze*, PWN, Warszawa 1955.
 Szmidt B., *Ład przestrzeni*, PIW, Warszawa 1981.
 Misiągiewicz M., *Meandry zadziwiania w architekturze nowoczesnej*, Zeszyty Katedry Architektury Mieszkaniowej IPA WA PK, Kraków 2007.